

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 7ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1974

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. **Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος**, παρουσιάζων τὸ βιβλίον τῶν κ. Δημητρίου Μονογυιῦ καὶ Νέστορος Μπούρα, «Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Λόγος», εἶπε τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1972 ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὸ βιβλίον τῶν καθηγητῶν Κρίτωνος Πανηγύρη καὶ Ἐμμανουὴλ Φραγκίσκου «Γράμματα Ἑλληνικά», τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Α΄ Γυμνασίου. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ παρόντος ἔτους παρουσίασα τὸ βιβλίον τῶν καθηγητῶν Δημητρίου Καλασούντα καὶ Νέστορος Μπούρα «Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Γράμματα», τὸ προοριζόμενον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Β΄ τάξεως τοῦ Γυμνασίου. Μὲ πολλὴν ἱκανοποίησιν παρετήρησα ὅτι ἀμφότερα τὰ βιβλία ἐνεποίησαν τότε ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς κ. κ. συναδέλφους, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ τὴν παρουσίαν, λαβόντες τὸν λόγον, ἐξῆραν τὴν σημασίαν τῆς προσφορᾶς τῶν συγγραφέων ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τῆς χώρας μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς παρατηρουμένης ἀλλαγῆς τάσεως πρὸς ἀναζωογόνησιν τῶν σπουδῶν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Σήμερον εὐρίσκομαι εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ σᾶς παρουσιάσω τὸ βιβλίον «Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Λόγος», ἔργον τῶν κλασσικῶν φιλολόγων Δημητρίου Μονογυιῦ καὶ Νέστορος Μπούρα, καθηγητῶν τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν, συγγραφέων καὶ ἄλλων ἔργων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ὁ νέος τόμος προορίζεται διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχ-

χαιών Ἑλληνικῶν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' Γυμνασίου, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῶν δύο προηγουμένων τόμων ἀδιάσπαστον ἐνότητα.

Διὰ τοῦ τρίτου τόμου ὀλοκληρώνεται ἡ ἔκδοσις μιᾶς ἀξιολόγου συλλογικῆς ἐργασίας ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν παρουσίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παρακαταθήκης εἰς τοὺς μαθητὰς κατὰ τὸν ἐνδεδειγμένον τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου προκαλεῖται τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν καὶ καλλιεργεῖται ἡ ἀγάπη αὐτῶν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Οἱ ἐπὶ μέρους σκοποὶ τῆς συγγραφῆς, οἱ ὅποιοι συνίστανται εἰς τὴν κατοχὴν παρὰ τῶν μαθητῶν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν πρόσκτησιν παρ' αὐτῶν πλουσίου λεξιλογικοῦ θησαυροῦ, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐρμηνευτικῆς ἱκανότητος καὶ εἰς τὴν ἐξοικείωσιν αὐτῶν μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς. Οἱ ἐπὶ μέρους σκοποὶ συγκλίνουν πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καταστοῦν οἱ μαθηταὶ ἱκανοὶ νὰ κατανοοῦν τὰ κείμενα ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ εἰς τὸ νὰ συνειδητοποιήσουν οὗτοι τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομίας διὰ τὸν Ἑλληνα εἰδικώτερον καὶ διὰ τὸν Ἄνθρωπον ἐν γένει.

Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου ὅτι ἡ ὕλη καὶ τοῦ τρίτου τόμου ἐδιδάχθη πειραματικῶς ἐπὶ διεικνίαν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν ἐκ πολυγραφημένων τευχῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐτοιμάσει οἱ συγγραφεῖς πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν. Τὸ περιεχόμενον τῶν πρὸς πειραματικὴν διδασκαλίαν πολυγραφημένων τευχῶν, ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κτηθείσης παρ' αὐτῶν πείρας ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς ὕλης καὶ τῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας ἔθεσαν ὑπ' ὄψιν αὐτῶν οἱ συνάδελφοί των, οἱ διδάξαντες ὡσαύτως πειραματικῶς τὴν αὐτὴν ὕλην, ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν του μορφῆν εἰς τὸν παρόντα τόμον.

Οἱ συγγραφεῖς, λοιπόν, ἠκολούθησαν τὴν ἐνδεδειγμένην παιδαγωγικῶς διδασκίαν διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐνὸς διδακτικοῦ βιβλίου.

Ὁ τρίτος τόμος εἶναι ὅμοιος πρὸς τοὺς προηγουμένους δύο τόμους ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις καὶ τὴν ὄλην ἐμφάνισιν, διαφέρει δὲ ἀπὸ ἐκείνους ὡς πρὸς τὴν διδασκίαν ὕλην καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ διαφέροντα καὶ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν διὰ τοὺς ὁποίους προορίζονται. Τὸ ἔργον περιέχει ἕκτενῆ πρόλογον, 33 κεφάλαια, λεξιλόγιον εἰς εὐθὺ καὶ ἀντίστροφον τῶν περιεχομένων εἰς τὰ κείμενα ἀγνώστων λέξεων καὶ περιφραστικῶν διατυπώσεων, κατάλογον συνωνύμων, ἀντιθέτων καὶ ἀνωμάτων ῥημάτων, πίνακα τῶν εἰκόνων, πίνακα τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ εὐρετήριον τῶν συντακτικῶν ὄρων.

Τὸ βιβλίον περιλαμβάνει ἐκλεκτὰ ἀποσπάσματα, ἐπιλεγέντα μὲ ἰδιαίτεραν φροντίδα ἀπὸ 68 ἔργα 45 συγγραφέων - πεζογράφων, κατὰ κανόνα, ἀλλὰ καὶ τινων ποιητῶν — τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, τῆς περιόδου τῆς Ρωμαιοκρατίας, προσέτι δὲ καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, διὰ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς ἡ εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ νὰ καταδειχθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ συνέχεια τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς δημιουργίας ἐπὶ αἰῶνας καὶ εἰς ὅλας τὰς μορφὰς τοῦ ἐντέχνου λόγου.

Ἐκ τὰ κείμενα τὰ προτασσόμενα εἰς τὰς πρὸς διδασκαλίαν ἐνότητες, ὅκτω εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, ἀνὰ τρία ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ἴσοκράτη καὶ τὸν Πλούταρχον, ἀνὰ δύο ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ἀνὰ ἓν ἀπὸ τὸν Ἀπολλόδωρον, τὸν Δημοσθένη, τὸν Ἡρόδοτον, τὸν Λουκιανόν, τὸν Λυσίαν καὶ τὸν Στράβωνα. Τὰ λοιπὰ κείμενα εἶναι εἰλημμένα ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀπὸ πλῆθος συγγραφέων, ὅπως ὁ Σιμπλίσιος, ὁ Διογένης Λαέρτιος, ὁ Διόδωρος, ὁ Φιλόστρατος, ὁ Ἴπποκράτης, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Δίων Χρυσόστομος, ὁ Γεώργιος Κύριος, ὁ Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης κ. ἄ. Ὁ τόμος περιλαμβάνει ἐπίσης ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Μενέξενον τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθηναίων Πολιτείαν τοῦ Ἀριστοτέλους, πρὸς ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐπιτροχάδην μετάφρασιν τῶν ἀρχαίων κειμένων, καθὼς καὶ εἰδικὸν κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰκόνες ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα», εἰς τὸ ὁποῖον παρατίθενται σύντομα χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀρχαίων συγγραφέων, ἀναφερόμενα εἰς πόλεις, εἰς ἱστορικοὺς τόπους, εἰς ἔργα τέχνης καὶ εἰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῶν κατοίκων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Τὰ κείμενα τοῦ τρίτου τόμου ἀναφέρονται προσέτι εἰς τομεῖς, ὅπως τὰ Μαθηματικά, ἡ Ἀστρονομία, ἡ Γεωλογία, ἡ Ἱατρικὴ, τὰ Οἰκονομικὰ κλπ., διὰ νὰ καταδειχθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠσχολήθησαν ἐπιμελῶς μὲ τὴν λύσιν προβλημάτων διαφόρων ἐπιστημῶν. Εἷς τινὰς περιπτώσεις παρατίθενται δύο ἀποσπάσματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, διὰ νὰ ἐκτίθενται οἱ μαθηταὶ εἰς διαφόρους ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καὶ νὰ καλλιεργῆται οὕτως ἡ κριτικὴ ἱκανότης αὐτῶν.

Εἰς τὰ πρῶτα ἐννέα κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἐπιδιώκεται μὲ καταλλήλους ἐπαναληπτικὰς ἀσκήσεις ἢ ἐμπέδωσις τῶν κυριωτέρων ἐνοτήτων τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τοὺς δύο προηγουμένους τόμους, γίνεται ἐπανάληψις τοῦ λεξιλογίου τοῦ Α' καὶ τοῦ Β' τόμου καὶ ἐμπλουτίζεται τὸ λεξιλόγιον τῶν μαθητῶν διὰ τῶν νέων λέξεων τῶν περιεχομένων εἰς τὸ κείμενον ἐκάστου κεφαλαίου. Εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου ὑπ' ἀριθμὸν 12 - 19 καὶ 21 - 31 ὀλοκληρώνεται ἡ ὕλη τοῦ συντακτικοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν σημασιῶν

ΠΑΑ 1974

τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐγκλίσεων, τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων καὶ τοῦ πλαγίου λόγου. Εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου ἐκτίθεται ἐν συντομίᾳ ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ἐκάστου κειμένου προτάσσεται, κατὰ κανόνα, σύντομον εἰσαγωγικὸν σημείωμα, περιέχον ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς κατατοπισμὸν τῶν μαθητῶν ἐπὶ τοῦ θέματος. Μετὰ τὸ εἰσαγωγικὸν σημείωμα, παρατίθεται αὐτούσιον τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἀκολουθεῖ ἡ παράθεσις γνωμικῶν πρὸς ἀπομνημόνευσιν, παρέχεται ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀγνώστων λέξεων καὶ τῶν δυσκόλων φράσεων, γίνεται σχολιασμὸς πολλῶν λέξεων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐννοιολογικῆς συνδέσεως αὐτῶν μὲ τὴν νεοελληνικὴν, καὶ τέλος διατυπώνονται κατάλληλοι ἐρωτήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου πρὸς διαπίστωσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς κατανοήσεως αὐτοῦ παρὰ τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς παροχὴν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐρεθισμῶν καὶ εὐκαιριῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον. Μετὰ ταῦτα διδάσκεται ἡ προβλεπομένη εἰς τὸ κεφάλαιον ὕλη τοῦ συντακτικοῦ, συνοδευομένη ἀπὸ πλῆθος γραπτῶν καὶ προφορικῶν ἀσκήσεων, διακρινομένων διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν ποικιλίαν των.

Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι αἱ ἀσκήσεις ὡς :

1) Ἡ ἀντιγραφὴ κειμένου μὲ ἀλλαγὴν τοῦ ἀριθμοῦ ἢ τοῦ προσώπου τῶν ρημάτων. 2) Ἡ τοποθέτησις λέξεων εἰς τὴν κατάλληλον σειρὰν πρὸς σχηματισμὸν προτάσεων καὶ ἡ μετάφρασις ἐν συνεχείᾳ τῶν προτάσεων. 3) Ἡ συμπλήρωσις τῶν κενῶν διδομένου κειμένου διὰ τοῦ ἐνδεδειγμένου κατὰ περιπτώσιν τύπου. 4) Ἡ συμπλήρωσις κενῶν εἰς προτάσεις διὰ τοῦ καταλλήλου συνωνύμου ἢ ἀντιθέτου. 5) Ἡ ἐπιλογή τῆς καταλλήλου λέξεως ἀπὸ τὰς ἐν παρενθέσει ἀναγραφόμενας λέξεις διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νοήματος διδομένου κειμένου. 6) Ὁ σχηματισμὸς γνωστῶν ἀρχαίων ρητῶν ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων λέξεων τῆς ἀρχαίας, διδομένων εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν. 7) Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τοῦ νοήματος ἀποσπασμάτων ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. 8) Ἡ σύμπτυξις δευτερευουσῶν προτάσεων εἰς μετοχὰς καὶ ἡ ἀνάπτυξις μετοχῶν εἰς δευτερεύουσας προτάσεις. 9) Ἡ αἰτιολόγησις γλωσσικῶν φαινομένων καὶ 10) Ἡ παρεξέτασις φαινομένων τῆς νεοελληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς γίνεται ἐπὶ παραδείγματι προκειμένου περὶ τῆς σημασίας τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐγκλίσεων διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ παραμυθιοῦ τοῦ Πόντου «Τῆς γριᾶς ὁ γάτος» ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα. Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῶν ἀσκήσεων τούτων εἶναι σημαντικὴ, διότι αὐταὶ διεγείρουν τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν καὶ ἀπαιτοῦν τὴν αὐτενέργειαν αὐτῶν διὰ τὴν λύσιν των.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου εἶναι λίαν καλαίσθητος. Περιλαμβάνει 87 εἰκόνας,

αί ὅποῖαι ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ ἀρχαιολογικοῦς χώρους, ἀπὸ ἀρχαίους ναοὺς, ἀγγειογραφίας, ἀνάγλυφα, ἀνδριάντας, νομίσματα, παπύρους, ἐπιγραφὰς κλπ.

Αἱ εἰκόνες, οἱ παραστατικοὶ πίνακες, τὰ διαγράμματα, πρὸς τούτοις δὲ ἡ χρησιμοποίησις ποικίλων τυπογραφικῶν στοιχείων καὶ διαφόρων χρωμάτων εἰς τὰ παραδείγματα καθιστοῦν τὸ βιβλίον ἐλκυστικὸν καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ἐμπέδωσιν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς διδασκομένης ὕλης.

Τὸ γενικὸν μου συμπέρασμα εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου ἐξαιρετικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πράγματι σταθμὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν εἰς τὴν χώραν μας. Εὐχόμεαι ἡ Πολιτεία νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο καὶ νὰ τὸ εἰσαγάγῃ μετὰ τῶν δύο ἄλλων τόμων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς πρότυπον ὁδηγοῦ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἡ ἀρετὴ καὶ καλαισθητὸς ἐμφάνισις τῶν τριῶν τόμων ἂς ἀποτελέσῃ ὑπόδειγμα διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν διδακτικῶν βιβλίων.